

*Jalu kurka wodna.
Dramat pragmatyczny
w 3 tumorach z trupiami
bebechami
i wynikające stąd
wściekłe nieporozumienia.
Recenzja nieistniejącego
dramatu Witkacego,
z wieloma aluzjami
i przypisami**

(opracował Tomasz Pawlak)

Instituut Witkacego, kontakt: pawlakt@gmail.com

Sztuka Edycji 1/2016
ISSN 2084-7963 (print)
ISSN 2391-7903 (online)
s. 111–119

„Jadomości Literackie” – taki tytuł miała jednodniówka wydana przed redakcją „Wiadomości Literackich” w połowie 1926 roku¹. Ten autoantysemityczny żart „redak-

*Prezentowane opracowanie jest zmienioną wersją tekstu, który został opublikowany na portalu witkacologia.eu w lutym 2013 roku; http://www.witkacologia.eu/uzupelnienia/Pawlak_Jednodniowka.html (dostęp: 11.11.2015).

¹ „Własną podwójną tożsamość obracano w żart, na przykład wiosną 1926 roku pismo wydało nienumerowany dodatek „Jadomości Literackie”; M. Szpakowska, „Wiadomości Literackie” prawie dla wszystkich, Warszawa 2012, s. 233 (por. także

torów obrzezanych” obdarzonych wyjątkowym poczuciem humoru stał się sławny, ale największą karierę zrobił tytuł.

W parodiach, autoparodiach, tekstach wyszydających ówczesny świat epoki przedwojennej nie mogło zabraknąć Witkacego. Już na pierwszej stronie widnieje portret „Miecicia” – Mieczysława Grydzewskiego, redaktora „Wiadomości Literackich”, podpisany: „Miecicio. Zdjęcie amatorskie St. Pieńkowskiego wykonane w zakładach »Myśli Narodowej« według typów St. I. Witkiewicza. C+H+A+L+A+T”. Na portrecie widnieje zaś sygnatura: Witkacy 1926.

Portret jest jednak tylko na zachętę. Prawdziwe wyzwanie stanowi wyjątkowa recenzja jednego przedstawienia dramatu Stanisława Ignacego Witkiewicza. Opracowanie przytoczonego niżej tekstu to wyzwanie edytorskie stanowiące próbę wyjaśnienia wszelkich mniej lub bardziej ukrytych w tekście aluzji do Witkacego i ówczesnego „teatru” – jak Witkacy nazywał środowisko teatralne.

Tekst recenzji pojawił się na stronie czwartej „Jadamošków” w rubryce: „Ruch teatralny”. Notabene taka rubryka istniała w „Wiadomościach Literackich”. Tekst zdobi zdjęcie rzeźby głowy przypominającej Antoniego Słonimskiego (podpis: „Tolek. Wg projektu Gucia Przedmoyskiego rzeźbił Archipepek”)². Czy jest to jednak tekst Słonimskiego? Wszystko na to wskazuje...

Wydaje się, że Witkacy podejrzewał o sprawstwo Tadeusza Sinkę³, znanego ze złośliwości (choć to zbyt wielkie uproszczenie) krytyka teatralnego (choć to stanowczo zbyt mało, aby móc opisać tę renesansową postać – prawdziwego tytana pracy) z Krakowa.

W liście z 14 lipca 1927 roku Witkiewicz pisał do Sinki: „Mimo to wybacz, że Cię trudzę (ale to Ty pisałeś w »Jadamoškach«, mam tę pewność absolutną, na którą nie ma rady) i proszę Cię bardzo o trochę informacji sumarycznych i nawet fantastycznych o »ostatnich Gotach na Wezuwiuszu«. Jest mi to b[ardzo] potrzebne, a nikt mnie o tym objaśnić nie może”⁴.

Oczywiście nie wiadomo, czy Witkacy odnosi się w liście do jednodniówki, czy do parodiowanego tytułu tygodnika. Jednak analiza tekstów Sinki w „Wiadomościach Literackich” nie daje powodów, aby sądzić, że chodziło o tygodnik. Z kolei humorystyczne teksty w „Jadamoškach Literackich” były podpisane pseudonimami, które przeważnie wprost wskazywały autorów, np. Tertuljan Tuwim czy Jan Lichoń. Tolek Słonimer ewidentnie kojarzy się z Antonim Słonimskim. Czy Witkacy „miał absolutną pewność”, że chodziło jednak o Sinkę?

Zagadka w zagadce, czyli o co chodzi w sformułowaniu: „ostatni Goci na Wezuwiuszu”?

To bardzo zawaolowane pytanie o Emila Breitera⁵, który pełnił wtedy funkcję krytyka literackiego w „Wiadomościach Literackich”. W 1922 roku Witkacy napisał artykuł

---

przypis 3). W jednodniówce widnieje data „Niedziela, każdego lipca 1926 roku”. Tu i dalej w tekście podaję informacje na podstawie egzemplarza znajdującego się w Gabinetce Dokumentów Życia Społecznego (GDŽS) Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, „Jadamoški Literackie”, sygn. dawna 69075.

² Gucio Przedmoyski – August (Gucio) Zamoyski (1893–1970), rzeźbiarz, przyjaciel Witkacego; S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 19: *Listy do żony (1923–1927)*, przygotowała do druku A. Micińska, oprac. i przypisami opatrzył J. Degler, Warszawa 2005, list 1, s. 231, przypis 3.

³ Tadeusz Sinko (1877–1966) – filolog klasyczny, historyk literatury, tłumacz, krytyk teatralny i literacki, edytor i redaktor, profesor Uniwersytetu Lwowskiego i UJ; S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 19, list 150, s. 363, przypis 2. Por. R. Turasiewicz, *Sinko Tadeusz*, „Polski Słownik Biograficzny”, t. 37, Warszawa–Kraków 1996–1997, s. 548–552.

⁴ S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 18: *Listy II*, vol. 1, oprac. i przypisami opatrzyli T. Pawlak, S. Okołowicz i J. Degler, Warszawa 2014, s. 333.

⁵ Emil Breiter (1886–1943) – krytyk literacki i teatralny; S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 19, list 165, s. 371, przypis 2.

polemizujący z krytyką (głównie Breitera) sztuki *Pragmatycyści* wystawionej w Teatrze Elsynchron. Redakcja „Skamandra”, personalnie związana z Elsynchronem, tekstu nie przyjęła, co stało się powodem zerwania współpracy Witkacego z tym pismem. Pomieścił on jednak ten artykuł w wydanej w następnym roku książce *Teatr* pt. *Z powodu krytyki „Pragmatystów” wystawionych w Elsynchronie*, z adnotacją: „Poświęcone p. Emilowi Breiterowi”⁶. Oczywiście Sinko dobrze znał tę polemikę, bo recenzował *Teatr*⁷. Witkacy przytacza w niej anegdotę, która ma zilustrować stosunek krytyków do jego sztuki: „Pewien Litwin zapytany o to, jak mu się podobał Wezuwiusz, odrzekł: »Ta cóż – kamień już widziałem – ogień też widziałem – cości ubujętne«. A jednak Wezuwiusz **powinien** być czymś niezwykłym dla Litwina. Litwin – to Breiter, Wezuwiusz – to moja sztuka”⁸. Czy Witkacy nie zadał adresatowi zbyt trudnej zagadki, skoro nawiązał do swego tekstu sprzed czterech lat? Chyba nie. Pytanie o Breitera (zawołowane, czy raczej zawarte w zagadce) mogło dotyczyć recenzji *Pożegnania jesieni* – powieści Witkiewicza, która ukazała się w kwietniu. „Wiadomości Literackie” opublikowały przedmowę autora powieści, dając zapowiedź: „Powieść, która wzbudzi sensację”⁹. Witkacy zapewne czekał na właściwą recenzję Breitera. Nie musiał długo czekać, bo zaledwie dni dziesięć od napisania listu do Sinki. W numerze trzydziestym (z 24 lipca) „Wiadomości Literackich” ukazała się obszerna recenzja Emila Breitera, który uznał *Pożegnanie jesieni* za „pseudopowieść” i ocenił ją dość krytycznie¹⁰.

Stanisław Ignacy Witkiewicz nie miał szczęścia do krytyki za życia.

Autoantysemityczny
żart „redaktorów
obrzezanych”
obdarzonych
wyjątkowym
poczuciem
humoru

Jalu kurka wodna. Dramat pragmatyczny w 3 tumorach z trupiami bebechami i wynikające stąd wściekle nieporozumienia

- 5 Witkacy. Jalu kurka wodna. Dramat pragmatyczny w 3 tumorach z trupiami bebechami i wynikające stąd wściekle nieporozumienia. Po raz pierwszy wystawiony za drzwi Teatru Małego. „I zatrąbił piąty Anioł i widziałem gwiazdę, że spadła z nieba na ziemię, a dano jej klucz studnie przepaści” ... Piąty to Witkacy, który napisał tę rzecz na piątkę, anioł to Anatol Stern, który również trąbi, ale z butelki, w którą nabija swoich czytelników. Co do gwiazdy, to mimo pozorów, należy stwierdzić, że to nie Stern, tylko ja sam, gdyż
- 10 ja jeden mam klucz, a właściwie wytrych, który już w *Paradzie* ściągnąłem z Apokalipsy. Niebo, hm, to nie naturalistyczne niebiosa na półmisku, lecz poetycka metafora, oznaczająca byka apokaliptycznego, jednego ze słynnych czterech, z których spadła na głowę Europa. Pozostałe 3 byki są to Zygmunt K. Arski, Bronisław Iwan Owski i Julian P. Rzyboś. Są to wszakże byki ortograficzne, z których, niestety, nic oprócz kapelusza nie spadnie.
- 15 Studnia to zapewne studniarze, którzy nie wygwizdali tej sztuki jedynie dlatego, że na nią

⁶ S. I. Witkiewicz, *Dziela zebrane*, t. 9: „Teatr” i inne pisma o teatrze, oprac. J. Degler, Warszawa 1995, s. 129–145. Por. *Nota wydawnicza*, s. 598–601.

⁷ T. S. [T. Sinko], *Nowe wydawnictwa. St. Ignacy Witkiewicz „Teatr”, „Czas” 1923*, nr 214, s. 3 (w recenzji zwracał uwagę na trudność urzeczywistnienia teorii Czystej Formy w teatrze).

⁸ S. I. Witkiewicz, *Dziela zebrane*, t. 9: „Teatr” i inne pisma o teatrze, s. 138. O tym, skąd znalazł się „Got na Wezuwiusz” zamiast Litwina (tj. o zagadce w zagadce odsyłającej do *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza); idem, *Dziela zebrane*, t. 18, s. 331–332, przypis 18.

⁹ Idem, *Dziela zebrane*, t. 2: *Pożegnanie jesieni*, oprac. A. Micińska, Warszawa 1992, s. 436. Artykuł został opublikowany w numerze 16 „Wiadomości Literackich” (z datą 17 kwietnia 1927 roku) – w *Nocie wydawniczej* błędnie podano datę 15 kwietnia.

¹⁰ E. Breiter, *Pseudopowieść*, „Wiadomości Literackie” 1927, nr 30, s. 3.

nie przyszli. Jak widzimy, Witkacy z właściwym sobie zmysłem formistycznym wydobyl tu całą konstrukcję, polegającą na deformowaniu rzeczywistości w postaci melonika. Melonik ten ilustruje melodyjna muzyka na melodykonie pomysłu Lucjana Marczewskiego, który przybył na premierę kompletnie goły. Dopiero zaliczka dyrektora wyratowała go z kłopotu. Z wykonawców wymienić należy p. Wabia-Wabińskiego, który świetnie wykonał naszyjnik z pereł, uzbieranych przez Kornela pomiędzy wieprzami w Astorii. P. Samborski chciał włożyć w swą dwuznaczną rolę maximum inwencji, niestety, brak czasu nie pozwolił mu przybyć w porę do teatru: był błądy i chory od zwracania roli. Pani Przybyłko nie przybyło nic do sławy tym razem. Mam do niej osobistą urazę, co mi przesłaniało pogląd na jej talent, pracowitość i biust, który trząsł się z oburzenia na krawca teatralnego. Z pozostałych wykonawców czym prędzej wymienić należy, choćby za grubą dopłatą: Tadeusza Frenkla na Mieczysława, Domosławskiego na Stanisławskiego, Janusza na Junoszę, Śliwickiego na Śliwińskiego, Zimińską na Kamińską, Eigera na Kleinera, Kadena na Rentgena, Germana na Leśmiana, Katerwę na Osterwę, Ozimińskiego na Kamińskiego, Leichtentritta na Lauterbacha, Ordynaryńskiego na Miłaszewskiego, Zmigrydera na Hersego, Schillera na Goethego, Boczkowskiego na Mroczkowskiego, Messalównę na Sadowską, Niewiarowską na Moczydłowską, Redo na Bodo, Wysocką na Malicką, Perskie Oko na Morskie, Winawera na Węgrzyna, Gruszczyńskiego na Leszczyńskiego, Dygata na Dygasa, Partacza na Jaracza, a wszystkich razem wymienić można na jeden banknot stułotowy i upić się za te psie pieniądze gdzie pieprz rośnie.

Tolek Słonimer

Objaśnienia

- 1 *Jalu kurka* – Jalu Kurek, właśc. Franciszek Kurek (1904–1983), pisarz, poeta, dramaturg. Pracował jako dziennikarz, m.in. współpracował z „Wiadomościami Literackimi”. Zob. *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik bibliograficzny*, t. 4, oprac. zespół pod redakcją J. Czachowskiej i A. Szalagan, Warszawa 1996, s. 486–490. Kore-spondował z Witkacym. Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 17: *Listy I*, oprac. i przypisami opatrzył T. Pawlak, Warszawa 2013, s. 1027–1043 (listy z lat 1925–1932).

Kurka wodna – *Kurka Wodna. Tragedia sferyczna w trzech aktach*. Premiera tej sztuki Witkiewicza odbyła się w Teatrze Słowackiego w Krakowie 20 lipca 1922 roku w reżyserii Teofila Trzcińskiego (grano ją dwa razy). Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 6: *Dramaty II*, oprac. J. Degler, Warszawa 1998, s. 609–630.

Dramat pragmatyczny – *Pragmatyści. Sztuka w trzech aktach* została opublikowana w z. 3 (sierpień) t. 12 „Zdroju” w 1920 roku (który błędnie wydrukował imię autora: Stanisław Jerzy [!] Witkiewicz). Redakcja poprzedziła tekst notą, a autor napisał *Wstęp teoretyczny do przedstawienia*. Do 1926 roku sztuka miała dwa wystawienia: w 1921 roku w Teatrze Elsnyor i w 1925 roku w Sekcji Teatru Formistycznego Towarzystwa „Sztuka Podhalańska”. Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 5: *Dramaty I*, oprac. J. Degler, Warszawa 1996, s. 593–607.

tumorach – *Tumor Mózgowicza. Dramat w trzech aktach z prologiem*. Wystawiony po raz pierwszy 30 czerwca 1921 roku. O tej sztuce Witkiewicza zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 5, s. 608–621.

z trupiami bebechami – nawiązanie do podtytułów dwóch dramatów Witkacego. Na koniec swego dzieła *Teatr Witkacy* opublikował spis sztuk. Sztuki z „trupiami” (lub bez) w tytule to: *Nadobnisie i koczkodany, czyli Zielona Pigulka – komedia z trupiami w 2 aktach i 3 odsłonach* oraz *Jan Maciej Karol Wścieklica – dramat bez trupów w 3 aktach*. Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 9: „Teatr” i inne pisma o teatrze, oprac. J. Degler, Warszawa 1995, s. 268.

- 2 *wynikające stąd wściekle nieporozumienia* – nawiązanie do książki Witkacego *Nowe formy w malarstwie i wynikające stąd nieporozumienia*. Ukazała się w październiku 1919 roku nakładem wydawnictwa Gebethnera i Wolffa. Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 8: *Nowe formy w malarstwie i wynikające stąd nieporozumienia. Szkice estetyczne*, oprac. J. Degler i L. Sokół, Warszawa 2002, s. 381.

- 4–5 *Po raz pierwszy wystawiony za drzwi Teatru Małego* – aluzja do strajku aktorów w warszawskim Teatrze Małym, którzy odmówili udziału w próbach *Tumora Mózgowicza*. Zob. J. Degler, *Witkacy w teatrze międzywojennym*, Warszawa 1973, rozdział „Strajk” aktorów w *Teatrze Małym*, s. 103–111. W tekście recenzji ilustracja podpisana: „Szkiełko do dekoracji braci Potroszków z symbolicznymi figurami Zbigniewa Pro- i Andrzeja Kontranaszki”. Zbigniew Pronaszko (1885–1958), malarz, rzeźbiarz. Miał przygotować scenografię do *Pragmatystów* w teatrze Elsnyor. Andrzej Pronaszko

Są to
wszakże byki
ortograficzne,
z których,
niestety, nic
oprócz kapelusza
nie spadnie

- (1888–1961), malarz, scenograf, studiował wraz z Witkiewiczem w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, w pracowni Stanisława Dębickiego.
- 5–6 „I zatrąbił piąty Anioł i widziałem gwiazdę, że spadła z nieba na ziemię, a dano jej klucz studnie przepaści” – nawiązanie do Objawienia św. Jana, 9, 1: „I zatrąbił piąty anioł; i widziałem gwiazdę, która spadła z nieba na ziemię; i dano jej klucz od studni otchłani”. *Biblia to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne, Warszawa 1975.
- 7 *Anatol Stern* – (1899–1968), futurysta, krytyk teatralny i filmowy, współpracował z „Wiadomościami Literackimi” w latach 1924–1927, a w 1924 roku należał do redakcji „Almanachu Nowej Sztuki”. Stern występuje tu jako krytyk Witkacego, ale także autor tomu *Anielski cham* (Warszawa 1924). W artykule *Manekiny naturalizmu. Uwagi o polskim teatrze, dramaturgu, aktorze, reżyserze i krytyku teatralnym na tle nowej sztuki* („Skamander” 1921, z. 14/15) Stern zarzucił *Tumorowi Mózgowiczowi*, że jest sztuką „logiczną”, „najnormalniejszą”, wręcz „żartem scenicznym”. W kilku swoich tekstach Witkacy polemizował ze Sternem, docenił jednak jego recenzję *Teatru* na łamach „Almanachu Nowej Sztuki” 1924, t. 2: *Odpowiedź Anatolowi Sternowi na zarzuty co do książki pt. „Teatr”*, przedruk w: *Dzieła zebrane*, t. 9, s. 307–310. Zob. ibidem, *Nota wydawnicza*, s. 557, 630–631, a także przypisy na s. 443 i 468 dotyczące Sterna. Stern pochwalił publikację Witkacego, uznając ją za „pierwszą polską estetykę teatralną”.
- 9 *Parada* – tytuł zbioru wierszy Antoniego Słonimskiego, pierwodruk w 1920 roku. Kolejna poszlaka wskazująca autora tej recenzji.
- 12 *Żygmunt K. Arski* – Zygmunt Karski (1898–1967), poeta związany ze Skamandrem. W latach 1924–1927 kontynuował studia w Lozannie. Zob. *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny*, t. 4, s. 72.
- 12–13 *Bronisław Iwan Owski* – Bronisław Iwanowski (1886–po 1945), poeta, współpracował m.in. z „Almanachem Nowej Sztuki”, impresario (specjalista od urządzania balów)
- 13 *Julian P. Rzyboś* – Julian Przyboś (1901–1970), poeta, od 1923 roku współpracujący ze „Zwrotnicą” Awangardy Krakowskiej. W 1925 roku w Chrzanowie (na urlopie przygotowywał się do egzaminu nauczycielskiego). W latach 1925–1927 przygotowywał drugą serię „Zwrotnicy”. Zob. *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny*, t. 6, oprac. zespół pod redakcją J. Czachowskiej i A. Szatagan, Warszawa 1999, s. 500.
- 17 *w postaci melonika* – Graf Franz von Telek z *Pragmatystów* Witkiewicza w I akcie wchodzi bez pukania „ubrany w żakietowy kostium z białą kamizelką, w ręku melonik i laska biała ze złotą gałką”. Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 5, s. 180.
- 17–18 *melodykonie* – melodykon (gr), fisharmonia
- 18 *Lucjana Marczewskiego* – Lucjan Marczewski (1879–1935), kompozytor i pedagog muzyczny, autorytet w dziedzinie harmonii, pisał muzykę do sztuk teatralnych, m.in. Wyspiańskiego. Zob. T. Przybylski, *Marczewski Lucjan*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 19, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, s. 610–611.
- 20 *Wabia-Wabińskiego* – Wincenty Wabia-Wabiński, znany jubiler i złotnik warszawski
- 20–21 *przez Komela pomiędzy wieprzami „Astorii”* – Kornel Makuszyński (1884–1953) jest autorem opowiadań ze zbioru *Pery i wieprze* (Kijów 1915, wielokrotnie wznawiane, m.in. w 1923 roku). Jednym z jego ulubionych lokali była Astoria, restauracja w Warszawie przy ul. Nowy Świat 64. Witkacy w artykule *Odpowiedź recenzentom „Pragmatystów”* („Rzeczpospolita” 1922, nr 5) pisał: „Przypomnę jeszcze jedną rzecz Kornelowi Makuszyńskiemu: oto, jak sam zeznał w swych zakopiańskich felietonach, wylazł kiedyś mimo woli i mimo silnego oporu na szczyt Granatów w Tatrach, zwabiony tam podstępnie przeze mnie – wylazł i nie żałował tego. Życzę mu, aby również mimo woli, bez uświadomienia sobie potworności wchodzenia na szczyt jako takiego (*die Besteigung als solche*) zdobył też inny wierzchołek, tym razem idealny: formalnego poglądu na sztukę. Oby moje sztuki, urojone według niego jako artystyczna wartość, były dlań czymś w rodzaju owej fikcyjnej Bulki, której pojęcie wprowadzone w dyskusję w Pustej Dolinie wyprowadziło go na 2225 m nad poziom morza. Przy czym zaznaczyć trzeba, że teoria w Astorii, pojętej praktycznie, jest czymś prawie tak potwornym, jak Astoria w teorii – bez praktyki”. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 9, s. 184 (tu jako: *Pierwsza odpowiedź recenzentom „Pragmatystów”*).
- 21 *Samborski* – Bogusław Samborski (1897–1971), aktor. W 1921 roku grał rolę Grafa Franza von Teleka w *Pragmatystach* wystawionych w Teatrze Elsnyr (w sali Teatru Małego w Warszawie). Z jego inicjatywy zespół aktorski Teatru Małego przerwał próby *Tumora Mózgowicza* w marcu 1926 roku, co było szeroko komentowane w teatralnej i podzieliło środowisko na obrońców aktorów i obrońców autorów. Zob. *Witkacy w teatrze międzywojennym*, s. 103–111. Samborski po II wojnie został skazany zaocznie za współpracę z okupantem (grał w teatrach i filmach niemieckich). Zmarł w Argentynie. Por. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 19: *Listy do żony (1923–1927)*, przygotowała do druku A. Micińska, oprac. i przypisami opatrzył J. Degler, Warszawa 2005, list 73, przypis 5.
- 23 *Przybyłko* – Maria Przybyłko-Potocka (1873–1944), aktorka, reżyser, dyrektor teatru. Związana od początku z Teatrem Polskim Szyfmana. Od 1919 roku grała także na scenie połączonego z Polskim Teatrem Małego. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, Warszawa 1973, s. 571–572.

- 26 *Tadeusza Frenkla na Mieczysława* – Tadeusz Frenkiel (1896–1943), aktor, reżyser, syn Mieczysława. W latach 1924–1931 występował w Miejskich Teatrach Dramatycznych w Warszawie (Teatr Narodowy i Teatr Letni). Mieczysław Frenkiel (1858–1935), aktor komediowy, występował wtedy w teatrach warszawskich i gościnnie w Poznaniu, w latach 1925–1932 był także lektorem dykcji na Uniwersytecie Warszawskim. Został przez Witkacego „użyty” w polemice z krytykami: „Frenkiel jest genialnym aktorem, tak jak Matejko genialnym jest malarzem. Ale według mojej definicji sztuki nie chciałbym nigdy widzieć Frenkla w mojej sztuce, tak jak nigdy nie uznaję Matejki, za artystę, którego celem była Czysta Forma, a nie (wspaniałe zresztą jako takie), przedstawienie np. »scen z historii Polski«”. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 9, s. 277–278 (pierwodruk: S. I. Witkiewicz, *W sprawie mojej tzw. „Teorii Bezsensu” (?) w Sztuce*, „Czas” 1921, nr 171). Biogramy obu aktorów zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 172–173.
- 27 *Domostawskiego na Stanisławskiego* – Marian Domostawski (1881–1944), aktor, śpiewak, reżyser, dyrektor teatrów. Jako poddany austriacki został deportowany do Rosji w 1915 roku. Współpracował w Piotrogradzie i Moskwie z teatrami polskimi. Związany z teatrem Nowości w Warszawie (w latach 1924–1925 kierownik artystyczny, w sezonie 1925/1926 kierownik zrzeczenia artystów; latem 1926 roku występował gościnnie w Krakowie). Wystawiał głównie operetki. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 140. Stanisław Stanisławski (1870–1941), aktor, reżyser, dyrektor teatru. Od jesieni 1919 do 1933 roku aktor i reżyser w Teatrze Polskim. Od 1924 roku wykładał w warszawskiej Szkole Dramatycznej. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 675. Być może jednak chodziło o Konstantego Stanisławskiego, rosyjskiego guru teatru. Witkacy w *Teatrze* napisał o znajomości książki o teatrze Stanisławskiego (zresztą nieco przekraczając tytuł) – wydanej w Piotrogradzie w 1916 roku (F. Komisarzewski, *Twórczość aktora i teoria Stanisławskiego*). Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 9, s. 77 i 432, przypis 12.

Janusza na Junoszę – Jan Janusz (1881–1935), aktor, reżyser, dyrektor teatru. W czasie I wojny światowej wraz z K. Junoszą-Stępowskim z ramienia Zarządu Zrzeczenia Teatru Rozmaitości pracował nad stroną techniczną pracy w teatrze. W latach 1923–1924 w Teatrze Komedii (gdzie był także zastępcą dyrektora teatru), w następnym sezonie w Teatrze Szkatlatna Maski. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 252. Kazimierz Junosza-Stępowski (1880–1943), aktor (teatralny i filmowy), reżyser. W Teatrze Polskim (w latach 1925–1930), Teatrze Narodowym i Letnim (w latach 1924–1925). Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 270–271.

Śliwickiego na Śliwińskiego – Józef Śliwicki (1867–1944), aktor, reżyser. Od 1924 roku w Teatrze Narodowym. Pracował jako pedagog w Państwowej Szkole Dramatycznej w Warszawie. Pełnił wtedy funkcję przewodniczącego ZASP. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 725. Artur Śliwiński (1877–1953), dyrektor teatru. Od grudnia 1925 roku do 1930 roku dyrektor Teatrów Miejskich w Warszawie. Wytoczył Słonimskiemu proces o zniesławienie po recenzji z *Lilli Wenedy*. Stanisław Śliwiński (1893–1940), scenograf i malarz. Zaprojektował wraz z Eugeniuszem Dzwulskim scenografię do *Pragmatystów* granych w Teatrze Elsynor. Związany na stałe z Teatrem Polskim, ale współpracujący z wieloma teatrami. Swoje prace malarskie wystawił po raz pierwszy w galerii Czesława Garlińskiego w Warszawie w 1924 roku. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 727.

- 28 *Zimińską na Kamińską* – Mira Zimińska-Sygietyńska, właśc. Marianna Magdalena Burzyńska, *primo voto* Zimińska, *secundo voto* Sygietyńska (1901–1997), aktorka, pieśniarka, pedagog, reżyser, współtwórczyni i wieloletni dyrektor zespołu „Mazowsze”. Od sezonu 1920/1921 do 1931 roku występowała w kabarecie Qui Pro Quo i w teatrach muzycznych. Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 22: *Listy do żony (1936–1939)*, przygotowała do druku A. Micińska, oprac. i przypisami opatrzył J. Degler, Warszawa 2012, list 1024, przypis 2. Witkacy portretował Zimińską w maju 1929 roku. O portretowaniu Zimińskiej w 1936 roku pisał Witkacy w liście do żony z 28 sierpnia 1936 roku: „Seria tanich portretów skończyła się. Ostatnio była aktorka Mira Zimińska, sympatyczna, choć nieco kurwowata” oraz 1 września 1936 roku: „Robiłem portret Miry Zimińskiej. Dość sympatycznie kurwowata”. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 22, s. 65 i 68. Kamińska – było wiele aktorek o tym nazwisku; wydaje się, że chodziło o Miłę Kamińską (1887–1961), w latach dwudziestych związaną z Teatrem Polskim i Małym (m.in. w latach 1925–1927) oraz Teatrem Rozmaitości i Teatrem Narodowym w Warszawie.

Eigera na Kleinera – Eiger, nazwisko rodowe Stefana Marka Napierskiego (1899–1940), poety, krytyka i tłumacza. W latach 1924–1934 prowadził w „Wiadomościach Literackich” dział recenzji poetyckich. Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 20: *Listy do żony (1928–1931)*, przygotowała do druku A. Micińska, oprac. i przypisami opatrzył J. Degler, Warszawa 2007, list 281, przypis 2. Juliusz Kleiner (1886–1957), historyk i krytyk literatury, profesor Uniwersytetu we Lwowie, wykładał na UW, KUL, UJ. Zob. *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny*, t. 4, s. 144–150. Kleiner odniósł się w swoim artykule do teorii Witkacego, na co ten: „PS W związku z wzmianką o mojej teorii prof. Kleinera w jego artykule pt. *Treść i forma w poezji* („Przegląd Warszawski” nr 9, rok II), mogę zauważyć, że w pewnym znaczeniu zgadzam się na jego twierdzenie, że u mnie »Czysta Forma« jest formą, dla której inna treść prócz tego, co nazwałem »uczuciem metafizycznym«, nie istnieje”. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 9, s. 198 i 466, przypis 26.

Kadena na Rentgena – Juliusz Kaden-Bandrowski (1885–1944), pisarz i publicysta. Pierwszy prezes Związku Zawodowego Literatów Polskich (1923–1926). W 1923 roku wyszła powieść polityczna *General Barcz*. Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 20, list 289, przypis 2. Marian Rentgen (1888–1940), aktor, piosenkarz. W latach 1922–1924 w Teatrze Miraż, w 1925 roku w Teatrze Perskie Oko, w 1926 roku w Teatrze Niewiarowskiej. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 591–592.

- 28–29 *Germana na Leśmiana* – Juliusz German (1860–1953), powieściopisarz, dramaturg, tłumacz, autor książek dla dzieci. Autor powieści *Iwonka* (1925), która zyskała dużą popularność (w tymże roku została sfilmowana). Jadwiga Witkiewiczowa wspominała: „Co dziwniejsze, że ile razy w jakimś piśmie codziennym wychodziła jakaś powieść w odcinku, czytaliśmy ją razem, bawiąc się znakomicie taką – przeważnie podłą – lekturą; m.in. była *Iwonka* J. Ger-

mana". J. Witkiewiczowa, *Wspomnienia o Stanisławie Ignacym Witkiewiczu*, w: S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 22, s. 600 (oraz przypis 146). Bolesław Leśmian, właśc. Lesman (1878–1937), poeta. W 1911 roku wspólnie z Kazimierzem Wroczyńskim i Januszem Orlińskim założył eksperymentalny Teatr Artystyczny. W 1917 roku był kierownikiem literackim Teatru Polskiego w Łodzi. Zob. *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 2, Warszawa 2001, s. 337–341.

- 29 *Katerwę na Osterwę* – Bogdan Katerwa, właśc. Szczepan Jeleński (1881–1949), dramatopisarz, prozaik, księgarz, działacz katolicki. Jego utwory dramatyczne były wystawiane w latach dwudziestych w Teatrze Reduta (*Przechodzień*) i Rozmaitości (*Igranie z ogniem*) oraz w Teatrze im. Słowackiego w Krakowie (*Przechodzień*). Zob. *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny*, t. 3, oprac. zespół pod redakcją J. Czachowskiej i A. Szalagan, Warszawa 1994, s. 427–429. Juliusz Osterwa (1885–1947), aktor, reżyser, dyrektor teatru. Założyciel Teatru Reduta. W 1925 roku przeniósł zespół do Wilna. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 516–518.

Ozimińskiego na Kamińskiego – Józef Ozimiński (1875–1945), skrzypek, dyrygent. W latach 1910–1939 był drugim, a następnie pierwszym dyrygentem Filharmonii Warszawskiej. W 1925 roku Leon Schiller powierzył mu przygotowanie orkiestry na premierę sztuki Tadeusza Micińskiego *Książ Pantomim*, z muzyką Karola Szymanowskiego, w Teatrze im. W. Bogusławskiego w Warszawie. Zob. A. Dzierzbicka-Winogradow, *Ozimiński Józef, Polski Słownik Biograficzny*, t. 24, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1979, s. 666–667. Kazimierz Kamiński (1865–1928), aktor, reżyser, dyrektor teatru. W latach dwudziestych związany z Teatrem Rozmaitości, od 1924 roku w Teatrze Narodowym. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 280–282.

- 29–30 *Leichtentritt na Lauterbacha* – Hugo Leichtentritt (1874–1951), niemiecki muzykolog, krytyk muzyczny i kompozytor. Autor m.in. monografii Fryderyka Chopina (Berlin 1905) i *Analyse der Chopinschen Klavierwerke* (Berlin 1921–1922). Zob. *Encyklopedia muzyki*, red. A. Chodkowski, wyd. 2, poprawione, Warszawa 2001, s. 487. Jan Alfred Lauterbach (1884–1943), historyk sztuki i muzeolog. W latach dwudziestych był radcą w Departamencie Sztuki Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W 1925 roku ukazała się jego monografia stolicy *Warszawa* (pierwotnie w jęz. niemieckim, Lipsk 1918). Zob. A. Ryszkiewicz, *Lauterbach Jan Alfred, Polski Słownik Biograficzny*, t. 16, Wrocław–Warszawa–Kraków 1971, s. 584–585.

- 30 *Ordynaryńskiego na Miłaszewskiego* – Rysio Ordynaryński to postać z *Pierwszej Szopki Warszawskiej* (1922) Tuwima (zob. Hemar, Lechoń, Stonimski, Tuwim, *Szopki 1922–1931 Płakadora i Cyrulika Warszawskiego*, oprac. T. Januszewski, Warszawa 2013). Chodzi o Ryszarda Ordynaryńskiego (1878–1953), reżysera, dyrektora teatru, aktora. W latach dwudziestych wystawiał wiele sztuk w teatrach Warszawy i Krakowa. Witkacy miał grać w jego filmie *Mogila nieznanego żołnierza* w 1927 roku. Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 19, list 190, przypis 1. Stanisław Miłaszewski (1886–1944), kierownik literacki, dramatopisarz. W latach 1924–1926 kierownik artystyczny Teatru Narodowego. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 446.

Zmigrydera na Hersego – Gustaw Zmigryder, właściciel salonu mody w Warszawie, wydawca pisma „Pani” wychodzącego w pierwszej połowie lat dwudziestych, mecenas sztuki. W ramach promocji używał swoich kreacji aktorom teatralnym, co było odnotowywane w programach teatralnych. Bogusław Herse (1872–1943), kupiec warszawski, właściciel salonu mody, konkurencji Zmigrydera. Zob. J. Matejko, *Herse Bogusław Władysław, Polski Słownik Biograficzny*, t. 9, Wrocław–Warszawa–Kraków 1960–1961, s. 468–469.

- 30–31 *Schillera na Goethego* – Leon Schiller (1887–1954), reżyser, dyrektor teatru. „Zdawało się, że po *Potiomkinie* Schillera otworzyła się nowa era artystycznego teatru. Po *Dziejach grzechu* (gonienie za kinem), *Wieży Babel* (fałszywy konstruktoryzm na usługach rebusu) i *Goldonim* (cyrk – podobno z Nowaczyńskim było jeszcze gorzej) nic już nie wiadomo, czego chce ten wspaniały »władca tłumów«, tonący w mroku nierozplątaných zagmatwań w stosunku do siebie samego i teatru. Kto rozgmatwa Schillera, dokona wielkiego dzieła dla polskiego teatru”. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 9, s. 340 i 522–523 (przypisy 4 i 5). Tekst Witkacego ukazał się w 1928 roku. W kontekście Johanna Wolfganga Goethego (1749–1832) autorowi recenzji chodzi jednak zapewne (i przewrotnie wobec Leona Schillera) o poetę Friedricha Schillera (1759–1805).

- 31 *Boczkowskiego na Mroczkowskiego* – Jerzy Boczkowski (1882–1953), dyrektor teatru. Założyciel i wieloletni szef Teatru Qui Pro Quo. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 40–41. Być może chodzi o Stanisława Mroczkowskiego (zmarłego w 1939 roku), właściciela Cyrku Warszawskiego (sprzedał go w 1926 roku).

Messalównę na Sadowską – Lucyna Messal (1886–1953), tancerka, śpiewaczka, dyrektor teatru. W czasie I wojny występowała w Rosji (m.in. w Piotrogradzie, Moskwie). W latach dwudziestych występowała w różnych teatrach, była uznaną artystką operetkową. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 433–434. Zofia Sadowska (1888–1960), lekarka, działaczka feministyczna. W 1924 roku miała głośny proces sądowy związany z jej homoseksualizmem. Świadcami procesu były także artystki, w tym Lucyna Messal. Zob. <http://sprawysadowskiej.pl/> (dostęp: 19.11.2015).

- 32 *Niewiarowską na Moczydłowską* – Kazimiera Niewiarowska (ok. 1890–1927), aktorka, śpiewaczka, dyrektor teatru. W grudniu 1925 roku otworzyła własny teatr. Na występach gościnnych w Wilnie uległa ciężkiemu poparzeniu i zmarła. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 479. Być może chodzi o Marię Moczydłowską (1886–1969), pierwszą posłankę w II RP (w 1919 roku weszła do Sejmu Ustawodawczego), nauczycielkę, feministkę. Była posłem sprawozdawcą ustawy ograniczającej spożycie alkoholu w Polsce z 1920 roku, zwanej „lex Moczydłowska”.

Piąty to Witkacy,
który napisał
tę rzecz
na piątkę

Zob. P. Majewski, *Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939. Słownik biograficzny*, t. 4, red. G. Mazur, Warszawa 2009, s. 190.

Redo na Bodo – Józef Redo (1872–1941), śpiewak, aktor, reżyser. W latach 1925–1926 występował z własnym zespołem operetkowym, współpracował z teatrem Niewiarowskiej, występował gościnnie w Wilnie, Krakowie, Krynicy. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 589. Eugeniusz Bodo (1899–1943), aktor, reżyser. W latach 1925–1926 występował w teatrach operetkowych, kabaretach, wodewilach, m.in. w Qui Pro Quo, „Perskim Oku”. Zaczynał już karierę filmową. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 41 (tam jedynie przybliżona data śmierci, zmarł w obwodzie archangielskim na zestaniu).

Wysocką na Malicką – Stanisława Wysocka (1877–1941), aktorka, reżyser, dyrektor teatru. Od grudnia 1925 roku do czerwca 1926 roku kierowała założonym przez siebie teatrem Rybałt. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 818–819. W sierpniu 1926 roku grała w sztuce Witkacego *W małym dworku* w Teatrze Małym we Lwowie. Por. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 19, list 88, przypis 2. Zachował się list Witkacego do niej ze stycznia 1922 roku. Zob. S. I. Witkiewicz, *Dzieła zebrane*, t. 17, s. 815–824. Maria Malicka (1904–1992), aktorka. W latach dwudziestych grała w teatrach krakowskich, od 1923 roku w Warszawie. W 1927 roku zagrała w *Mogile nieznanego żołnierza*. Zob. W. Sadowy, *Wspomnienie (9 V 1904–30 IX 1992). Maria Malicka*, „Gazeta Wyborcza” 2005, nr 37.

32–33 *Perskie Oko na Morskie* – zarówno Perskie Oko, jak i Morskie Oko to nazwy przedwojennych teatrów. Perskie Oko istniało w latach 1926–1927. Morskie Oko dopiero od 1927 roku, wcześniej funkcjonowało jako Nowe Perskie Oko. Słonimer antycypował zatem lub zasugerował nową nazwę. „Morskie Oko na Jasnej (1927–1933, początkowo jako Nowe Perskie Oko), pod dyktando Własta, reprezentowało »w miniaturze« styl rewii paryskiej z korowodami (wprawdzie tylko dwunastu) girls na schodach, bogatą wystawą, efektami świetlnymi i epatowaniem egzotyką”. S. Marczak-Oborski, *Teatr w Polsce 1918–1939*, Warszawa 1984, s. 169. Być może jednak jest to nawiązanie do hotelu Morskie Oko przy ul. Krupówki w Zakopanem, gdzie w sali teatralno-balowej odbywały się m.in. przedstawienia sztuk Witkiewicza, m.in. *Nowe Wyzwolenie* oraz *Wariat i zakonnica* w 1925 roku.

33 *Winawera na Węgrzyna* – Bruno Winawer (1882–1942), dramaturg, prozaik, satyryk. Jego komedie, farsy, dramaty były wystawiane w teatrach w latach dwudziestych. Zob. *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik bibliograficzny*, t. 9, oprac. zespół pod redakcją J. Czachowskiej i A. Szalagan, Warszawa 2004, s. 142–145. Jego sztuki wystawiało Towarzystwo Teatralne w Zakopanem (odłam „realistyczny” Sekcji Teatru Formistycznego Towarzystwa „Sztuka Podhalańska”). Zob. J. Degler, *Witkacy w teatrze międzywojennym*, s. 96. Józef Węgrzyn (1884–1952), aktor, reżyser. Od 1924 roku do 1938 roku w Teatrze Narodowym. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 777–779.

Gruszczyńskiego na Leszczyńskiego – Stanisław Gruszczyński (1891–1959), aktor, śpiewak. Występował głównie za granicą. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 210–211. Jerzy Leszczyński (1884–1959), aktor, reżyser. W latach 1925–1926 występował głównie w Teatrze Polskim. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 378–379. Pod jego przewodnictwem zebrała się specjalna komisja ZASP do zbadania sprawy bojkotu przez aktorów prób *Tumora Mózgowicza*. Uchwała komisji, zaaprobowana przez Zjazd ZASP, była dyplomatyczną próbą pogodzenia obu stanowisk – broniąc aktorów (Samborskiego imiennie) i ich prawa do wyboru ról im odpowiadających, kategorycznie odmówiła prawa do bojkotu „sztuk oryginalnych”. Zob. J. Degler, *Witkacy w teatrze międzywojennym*, s. 109–110.

33–34 *Dygata na Dygasa* – Zygmunt Dygat (1894–1977), pianista, pedagog, uczeń m.in. Ignacego Paderewskiego, stryj pianisty Stanisława Dygata. Od 1920 roku w Paryżu. Zob. *Encyklopedia muzyki*, s. 214. Ignacy Dygas (1881–1947), śpiewak opery warszawskiej. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 150. Raczej nie chodzi o Stanisława Dygata (nie pisarza!) – konsula, byłego męża aktorki Heleny Gromnickiej. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 207.

34 *Partacza na Jaracza* – Partacz, wydaje się, że wyjątkowo chodzi o osobę, która partaczy. Być może nawiązanie do choroby alkoholowej Jaracza. Stefan Jaracz (1883–1945), aktor, reżyser, dyrektor teatru. W latach 1925–1926 w Teatrze Narodowym i gościnnie w Teatrze Nowym w Poznaniu. Zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, s. 252–254.

36 *Tolek Słonimer* – wszystko wskazuje na to, że chodzi o Antoniego Słonimskiego

Key Words: Stanisław Ignacy Witkiewicz (Witkacy), „Jadąmości Literackie”, Mieczysław Grydzewski, „Wiadomości Literackie”, Jalu kurka wodna. A pragmatic dramatic play in 3 tumors with deathly innards and the misunderstandings resulting therefrom

Summary: The article is an elaboration on the review of one staging of a dramatic play by Stanisław Ignacy Witkiewicz published in „Jadąmości Literackie” – a one-time publication by „Wiadomości Literackie” in the middle of 1926, which is an auto-anti-Semitic joke of “circumcised editors” gifted with exceptional sense of humor. The issue contained parodies, auto-parodies, texts mocking the pre-war world, with Witkacy himself being strongly referred

to. On the first page, there was a portrait of “Miecio” – Mieczysław Grydzewski, the editor of “Wiadomości Literackie”, signed: “Miecio. The amateur photography by St. Pieńkowski was taken in the facilities of »Myśl Narodowa« according to instructions by St. I. Witkiewicz. C+H+A+L+A+T”.

The review appeared on page 4 of “Jadąmoški” in the “Theatrical movement” section, and was decorated with a picture of a head resembling Antoni Słonimski (who was most probably the author of the review). Witkacy suspected Tadeusz Sinka, who was a theatre critic known for his malice, which is confirmed, for instance, by Witkacy’s letter to Sinka from 14 July 1927. However, humoristic texts in “Jadąmoški Literackie” were signed with pseudonyms which mostly clearly indicated the authors, for example Tertuljan Tuwim or Jan Lichoń. Tolek Słonimer – the pseudonym of the author of the analyzed review – clearly points to Antoni Słonimski.